

II OSA. REGIONAALSE DEPRIVATSIOONI MÕJU EESTI JÄTKUSUUTLIKULE ARENGULE

Kadri Ukrainski

5. PEATÜKK: REGIONAALSE DEPRIVATSIOONI HINDAMINE OMAVALITSUSTE SOTSIAALSE JÄTKUSUUTLIKKUSE ASPEKTIST

Sissejuhatus

„Brundtlandi aruandes“ kui esimeses jätkusuutlikkuse alases dokumendis (World Commission on Environment and Development 1987) defineeritakse jätkusuutlikkust kui „arenguteed, mis rahuldab tänase põlvkonna vajadused, seadmata ohtu järgnevate põlvkondade samasuguseid vajadusi“. Lisaks rõhutatakse aruandes veel kahte aspekti: vaesuse probleemi ning inimeste vajaduste rahuldamisele seatud piiranguid, mis tulenevad tehnoloogiast, keskkonnast ja sotsiaalsest organisatsioonist (Ibid, 1987: 43). Tavaliselt eristatakse jätkusuutlikkuse analüüsis kolme eraldiseisvat, kuid omavahel seotud aspekti: keskkondlik, majanduslik ja sotsiaalne aspekt (täpsema käsitluse on esitanud Barbier (1987)).

Käesolevas peatükis käsitletakse põhjalikumalt jätkusuutlikkuse sotsiaalset aspekti ja selle mõõtmist deprivatsiooni¹⁸ indeksi abil. Deprivatsiooni indeksi koostamise eesmärk on mõõta vaesust võimalikult väikeste geograafiliste piirkondade lõikes, mistõttu see sobib hästi Eesti omavalitsuste sotsiaalse jätkusuutlikkuse hindamiseks. Peatüki esimeses osas käsitletakse regiooni majandusliku ja sotsiaalse jätkusuutlikkuse kontseptsioone ning teises osas vastava jätkusuutlikkuse mõõtmist. Peatüki kolmas osa põhjendab deprivatsiooni indeksi sobivust regionaalse jätkusuutlikkuse sotsiaalse aspekti mõõtjana.

¹⁸ Käesolevas peatükis on *deprivation* tõlgitud deprivatsioonina, kuigi mõnikord on eesti keeles kasutatud ka terminit ilmajätetusvaesus, korrektne termin siiski puudub.

5.1. Regiooni sotsiaalne jätkusuutlikkus ning selle seosed majandusliku ja keskkondliku jätkusuutlikkusega

Jätkusuutlikkuse definitsioon ranges mõttes tähendab igasuguse kapitali säilimist ajas (looduskapital, füüsiline kapital, sotsiaalne kapital, inimkapital) – erinevaid kapitale üksteisega asendada ei saa, oluline on kõigi kapitalide säilimine ja loomine (Taylor, 2002). Veidi laiemas ja „pehmemas“ käsitluses tähendab jätkusuutlikkus, et üksikud kapitalid ei ole olulised, neid võib vastastikku asendada, kuid ühiskonna kogukapital (ehk eeltoodud kapitalide summa) peab kasvama. See käsitlus tuleneb nn Hartwicki reeglist (Hartwick 1977, 1978a ja 1978b). Siiski kehtib seesugune definitsioon vaid nn „tehnilise jätkusuutlikkuse“ kohta (Bartelmus 1994).

Varasemast looduskeskkondlikust ja majanduslikust käsitlusest lähtudes arendas Ignacy Sachs (1996) jätkusuutlikkuse kontseptsiooni edasi ka sotsiaalse õigluse ja poliitilise osaluse valdkonnale. Sachs kasutab „tervikliku jätkusuutlikkuse“ (*whole sustainability*) mõistet, kus ta eristab jätkusuutlikkuse keskkondlikku ja sotsiaalset aspekti, millest üks määrab ühiskonna „välimised“ ja teine „sisemised“ piirid.

Becker jt (1997) eristavad alljärgnevat peamisi jätkusuutlikkusega seotud ühiskonnaprotsesse:

- majanduslikud (tootmise mahud ja viisid; tarbimine ja kaupade jaotamine);
- sotsiaalsed protsessid (sotsiaalse jätkumise protsessid, nagu elanikkonna taastootmine, kuid ka sellised sotsiaalsed tegurid nagu elustiilid, tööjõu sooline struktuur, sotsiaalsed hierarhiad, väärtussüsteemid jne; selles dimensioonis on õigluse probleemid peamise tähtsusega);
- ühiskonna juhtimine ja poliitiline osalus (osalemine ja vastutus otsustusprotsessides; institutsioonide võime kohaneda muutuvate tingimustega).

Anand ja Sen (2000) rõhutavad jätkusuutlikkuse käsitluse puhul, et praegune põlvkond ei pea niivõrd säilitama tootlikke võimsusi ja ressursse puutumatutena igas üksikus valdkonnas, kuivõrd säilitama järgnevatel põlvkondadele võimalused elada täisväärtuslikku elu. See lähenemine järgib nn pehmet jätkusuutlikkuse definitsiooni ja selle sisuliseks eesmärgiks on säilitada üldine heaolu loomise võime ühiskonnas.

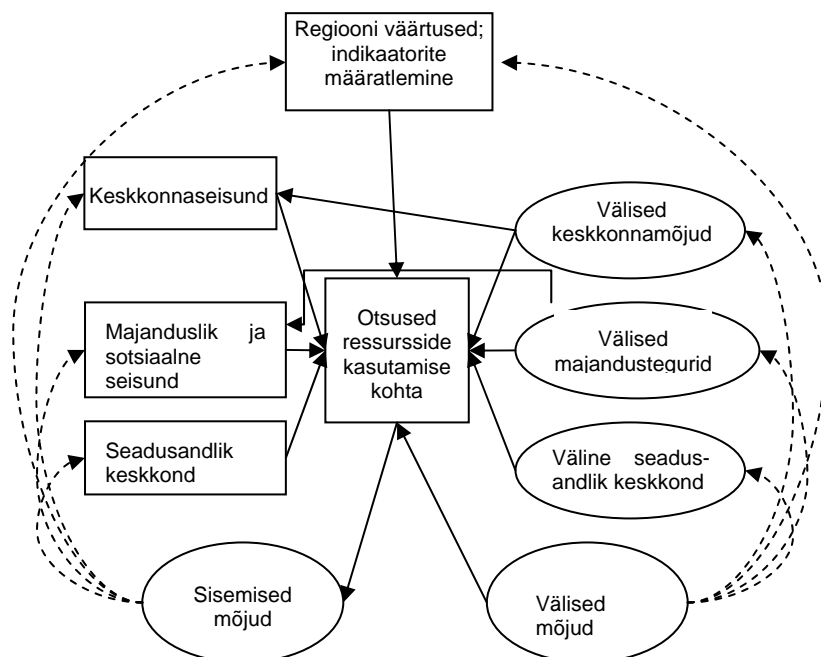
Käsitlus ei ole sisuliselt uus, sama põhimõtet on varem rõhutanud ka Solow (1991).

Regiooni seisukohalt võib majanduslikku jätkusuutlikkust mõista kui ajas säilivat elanike heaolu (ehk ühelt poolt võimalust rahuldada oma peamisi (tarbimis)vajadusi ning teiselt poolt ka rahuldavaid sotsiaalseid keskkonnatingimusi selles elupiirkonnas). Samas on sotsiaalse jätkusuutlikkuse eesmärgiks tagada inimareng¹⁹ (*human development*), mille puhul mängivad olulist rolli ka regioonist väljapoole jäävad tegurid ja otsused. Regiooni jätkusuutlikkuse kontseptsiooni võib välja tuua järgmisel joonisel.

Joonis 5.1 toetab seisukohta, mille kohaselt mõneski aspektis ei otsusta jätkusuutlikkuse üle mitte turg ega isegi mitte sotsiaalse kulu-tulu analüüsi kriteeriumid, vaid seadusandlikud ja poliitilised institutsioonid (Page, 1997). Ei ole võimalik tõmmata täpset piiri jätkusuutlikkust suurendavate otsuste vahele, mida peaks tegema individualistlikest majanduslikest huvidest lähtuvalt (ehk jätta turujõudude hooleks) ja missuguseid kollektiivselt. Analüüsimeks regiooni ja riigi vahelisi suhteid jätkusuutlikkuse seisukohast lähtudes, võib kasutada nn. avatud või suletud majanduse lähenemist (vt ülevaadet vastavatest empiirilistest uuringutest: Pezzey, Toman (2002)). Regiooni tasandil tähendaks avatud majanduse analüüs ka analüüsitava regiooniga seonduvate näitajate analüüsi (nt arvestades reostuse ekspordi väljapoole regiooni, migratsiooni vms). Pezzey ja Tomani (2002) analüüsi põhjal võib väita, et avatud ja suletud majanduse kontseptsioonide kasutamisel on erinevad autorid saanud oluliselt erinevaid empiirilisi jätkusuutlikkuse hinnanguid.

Traditsiooniliselt kasutatav jätkusuutlikkuse definitsioon kapitali säilimise kriteeriumina ei anna informatsiooni selle kohta, kas teatud hetkel olemasolev heaolu tase regioonis on piisav inimarengu jätkumiseks praegu ja tulevikus. Näiteks, õigluse huvides peaks tänane põlvkond püüandama järgnevale põlvkonnale suurema hulga kapitali, et tulev põlvkond ei peaks kokku puutuma halvemate tingimustega (McKinley, 1997).

¹⁹ Inimarengut võib defineerida mitmeti. Siinkohal lähtutakse ÜRO-s kasutatavast kõige üldisemast definitsioonist (UNDP, 2001:15), mille kohaselt on inimareng „inimeste valikute avardumise protsess“. Seejuures on tegemist sisuliselt nii protsessi kui ka tulemusega ehk teisisõnu, inimareng on nii valikute laienemise protsess kui ka selle tulemus, milles inimeste valikuvõimalused on juba avardunud.

Joonis 5.1. Regiooni jätkusuutlikkuse kontseptsionaalne raamistik (kohandatud Tomani jt põhjal 1998:3).

Eeltoodust järeldub, et jätkusuutlikkus on normatiivne kontseptsioon – see tähendab, et iga põlvkonna saavutused säilitatakse teatud üldiselt aktsepteeritud inimarengut tagaval tasemel ehk tulevastele põlvkondadele tuleb säilitada võimalused elada täisväärtuslikku elu (Anand, Sen, 2000). Siit tekib küsimus, missugune on see minimaalne aktsepteeritav inimväärses eluks vajalik ressurss, mille käesolev põlvkond peaks püüdnud järgnevale – rõhk ei ole siin mitte tootlikul kapitalil, vaid inimarengu tasemel.

Analüütiliselt ongi esmatähtis määratleda jätkusuutlikkuse ja selle puudumise tingimused selleks, et eristada regiooni jätkusuutlikku ja mittejätkusuutlikku seisundit. Selleks tuleks esmalt analüüsida jätkusuutlikkuse puudumise kontseptsiooni, et selgitada, missugused on seisundid, mis ei ole jätkusuutlikud. Selliste seisundite leidmine aitab näha teid teiste, jätkusuutlikumate seisundite poole. Beckeri jt (1997) hinnangul ei ole otstarbekas defineerida jätkusuutlikkuse mõistet positiivses mõttes,

kuna eksisteerib lugematu hulk tingimusi ja sotsiaalseid arenguvõimalusi, mida tuleks samuti arvestada. Jätkusuutlikkuse positiivne defineerimine tähendaks, et on olemas üks kindel (optimaalne) viis jätkusuutlikkuse saavutamiseks, kuid selles seisnebki oht mingi (arenenud riike kirjeldava) mudeli tekkeks, mida eksporditakse ülejäänud maailma. Kõige täpsemalt defineerib jätkusuutlikkust inimarengu mõttes vaesuse (ka laiemas tähenduses – deprivatsiooni) puudumine (McKinley, 1997).

Vaesuse vähendamine – ehk seega jätkusuutlikkuse tõstmine sotsiaalses või ka inimarengu mõttes – tähendab ümberjaotamist. Samas võib see tähendada majandusliku jätkusuutlikkuse kahanemist (kui suureneb tänane tarbimine tulevikku suunatud investeeringute arvel). Siiski, nagu argumenteerivad Anand ja Sen (2000), sõltub kõik sellest, mil viisil ümberjaotamine toimub. Kui ümberjaotamine toimub vaesuses elavate inimeste tervise, hariduse ja toitumise parandamiseks, siis ei ole see ainult nende võimaluste suurendamine täisväärtuslikumaks eluks, vaid aitab kaasa ka nende inimkapitali suurendamisele, millel on kestav mõju ka majanduslikule jätkusuutlikkusele tulevikus. Üldine haridustaseme tõus suurendab tootlikkust ja võimet luua suuremaid tulusid nii täna kui ka tulevikus. Uuringud näitavad, et vanemate haridus on oluline tegur laste elukvaliteedi parandamisel (vt näiteks Summers (1992)). Seega on inimareng peamisi vahendeid sotsiaalse ja majandusliku jätkusuutlikkuse tagamiseks.

Siinkohal võib esile tuua ka jätkusuutlikkuse seoseid keskkonnavalas aspektiga – vaesuse leevendamine arenguriikides on oluline tegur ka keskkonna degradatsiooni ärahoidmiseks (World Bank 1992), samuti on arenenud riikides seotud omavahel deprivatsioon ja keskkonnaseisund (vt näiteks Walker jt 2003).

Eeltoodud arutelust saab järeldada, et jätkusuutlikkus inimarengu mõttes on defineeritav deprivatsiooni puudumisena. Alljärgnevalt käsitletakse jätkusuutlikkuse mõõtmisega seonduvat.

5.2. Sotsiaalse ja majandusliku jätkusuutlikkuse mõõtmine

Jätkusuutlikkuse mõõtmine on üks peamisi probleeme ja ühtlasi edasi-viivaid jõude jätkusuutlikkuse teaduslikus ja poliitilises diskussioonis. Jätkusuutlikkuse või selle puudumise identifitseerimine eeldab tingimata usaldusväärsete indikaatorite olemasolu. Kui keskkonna süsteemis on

vastavad indikaatorid välja arendatud, siis sobivad jätkusuutlikkuse majanduslikku ja sotsiaalset aspekti kirjeldavad indikaatorid seni puuduvad (Becker jt 1997:23) ning suhteliselt vähe on ka kompleksseid empiirilisi uuringuid jätkusuutlikkuse hindamiseks (vt ülevaadet Pezzey, Toman 2002).

Erinevad autorid on majandusliku ja sotsiaalse jätkusuutlikkuse mõõtmiseks kasutanud väga erinevaid mõõdikuid, mida võib grupeerida järgmiselt:

1. Tulunäitajad: SKP inimese kohta, säästmise näitajad, kohalike omavalitsuste tulud, füüsiline toodangumaht, brutotulud tööstuses, investeringute maht, (finants)abi maht, kaubanduse maht, ressursside jätkusuutlikkus (Force jt 1997, Hillier 2000, Hammond 2000, Toman jt 1998);
2. Võrdsuse näitajad: Gini koefitsient, sissetulekute mediaan, sissetulekute jaotus, palgatase, vaesuses elavate inimeste osatähtsus, toiduabis osalemine, tulude jaotus majandussektorite vahel, vaesuses elavate laste arv (Vanhoudt 2000, Force jt 1997, Beckley 1995, Horne jt 1999, Alavalapati jt 1999, Beckley 2000, Sharpe 1997, Hammond 2000, Chevan jt 2000, Gustavson 1999, Berck 2000, Toman jt 1998, Leatherman 1996, Thornton 2001));
3. Taastuvuse ja paindlikkuse näitajad (ehk ka struktuuri tugevuse näitajad): töökohtade arv, tööpuuduse näitajad, hõive struktuur (sh erinevates sektorites hõive maht ja osatähtsus), majanduslik mitmekesisus (suurendab majanduse vastupanuvõimet šokkidele), (Haynes jt 1999, Force jt 1997, Beckley 1995, Ashton jt 1995, Hillier 2000, Horne jt 1999, Beckley 2000, Stewart jt 1996, Sharpe jt 1997, Gustavson jt 1999, Berck 2000, Toman jt 1998);
4. Muud näitajad: hariduses osalemise näitajad, maaelanikkonna osatähtsus, migratsiooni näitajad, elanikkonna dünaamika, kohalike omavalitsuste teenuste maht ja struktuur, elustiili näitajad; laste alatoitlus, põhiharidusse sisenejate osakaal alghariduse lõpetanutest, kirjaoskuse tase, oodatav eluiga, tervisliku seisundi näitajad, innovatsiooni näitajad, teadmiste loomise ja arendamise näitajad, kõrge lisandväärtusega tööstusharude toodangu osatähtsus, infrastruktuuri võimsus, valitsuse kulud, maksumoormus, riigi netovõla näitajad, kriminaalse olukorra näitajad, valitsustevahelised suhted (Haynes 1999, Force jt 1997, Beckley 1995, Ashton jt 1995, Hillier 2000, Horne jt 1999, Beckley 2000, Stewart jt 1996, Hammond 2000, Gustavson jt 1999, Toman jt 1998).

Enamike indikaatorite puuduseks on asjaolu, et sageli mõõdetakse nende abil üksikuid vahendeid jätkusuutlikkuse saavutamiseks (üldisem diskussioon on toodud Anand, Sen, 2000). Näiteks kasvav SKP elaniku kohta ei pruugi näidata sotsiaalse jätkusuutlikkuse kasvu, kui seda ei kasutata süvavaesuses elavate inimeste olukorra või inimkapitali parandamiseks.

Kuna normatiivne jätkusuutlikkus nõuab otseselt mitterahaliste eesmärkide ja standardite defineerimist, ei ole see adekvaatselt hinnatav rahalises vääringus (McKinley 1997). Ühiskonnaprotsesside jätkusuutlikkuse hindamisel mõõdetakse peamiselt järgmisi dimensioone, (Becker jt (1997)):

1. majanduslik heaolu rahalises väljenduses (korrigeeritud keskonnakuludega);
2. ühiskonna „ainevahetus“ looduskapitalivoogude mõttes;
3. elukvaliteeti või heaolu peegeldavad sotsiaalsed indikaatorid;
4. juhtimist ja poliitilist usaldust iseloomustavad näitajad.

Esimese kahe dimensiooni kohta on mitmeid agregeeritud indikaatoreid (nt „roheline“ SKP jms). Normatiivse jätkusuutlikkuse hindamiseks inimarengu mõttes on pakutud inimarengu indeksit, kuid enamik selles indeksis kasutatavaist indikaatoreist peegeldab teatud riigi elanikkonna keskmist olukorda ja ei pruugi näidata, et olulisel osal elanikkonnast ei ole minimaalseid elatusvahendeid. Teine võimalus on kasutada indeksit *Capablity Poverty Measure*, mis püüab defineerida vaesust kolme valdkonna indikaatorite kaudu – tervishoiu ja toitumise; kirjaoskuse ja hariduse ning sündimuse näitajate abil (McKinley, 1997). Viimane indeks võib hästi kirjeldada arengumaade erinevat inimarengu jätkusuutlikkust, kuid käesolevas uuringus analüüsitava regionaalse jätkusuutlikkuse kontseptsiooni puhul ei ole sellest palju abi.

Arenenud riikides (eelkõige Suurbritannias (*Securing the future...*, 2005)) kasutatav lähenemine kätkeb mitmese deprivatsiooni indeksi kasutamist ühena sotsiaalset jätkusuutlikkust piirkonniti iseloomustava koondindikaatorina. Seesugune koondindeks hõlmab mitmeid inimarengu probleeme, nagu hõive ja sissetulekute puudus, halb tervis, madal haridus, kehv eluase ja vähene ligipääs teenustele. Seetõttu on ka uurimise käesolevas osas kasutatud vaesuse laiemat mõõtmist deprivatsiooni indeksi abil selleks, et hinnata regiooni sotsiaalset, kuid kaudselt ka

majanduslikku jätkusuutlikkust. Indeksi aluseks olevaid kontseptsioone kirjeldatakse lähemalt peatüki järgmises alapunktis.

5.3. Deprivatsiooni indeksi kasutamine regiooni sotsiaalse jätkusuutlikkuse hindamiseks

Sageli kasutatakse vaesuse ja deprivatsiooni mõisteid sünonüümidena, kuid mitmed majandusteadlased on märkinud, et nende kahe dimensiooni tuleb siiski eristada. Vaesus tähendab, et inimesel pole piisavalt rahalisi vahendeid oma vajaduste rahuldamiseks (Veit-Wilson, 1987). Deprivatsiooni puhul aga viidatakse sellele, et vajaduste katmatajäämise põhjuseks on peale finantsressursside ka muude ressursside puudumine (Atkinson, 1998). Sama väidab ka Townsend (1987: 131, 149): „...deprivatsioon tähendab, et inimestel ei ole tavapärasest toitu, riideid, eluaset, majapidamistarbeid ja kütet ning keskkonna-, haridus-, töö- ja sotsiaalseid tingimusi...“. Võib öelda, et inimesed on vaesed, kui neil puuduvad vahendid deprivatsiooni vältimiseks. Deprivatsioonikäsitlust ja vastavate indeksite koostamist on Townsendi originaalkäsitlusest edasi arendanud Mack, Lansley (1985) ning Gordon, Pantazis (1997). Neist esimeste autorite töö põhineb elanikkonna küsitlusel ja erineb eelnevatest vaesuse mõõtmise kontseptsioonidest selle poolest, et püüab leida nende inimeste hulka, kes elavad allpool ühiskonnas aktsepteeritavat elustandardit. Vaesus defineeritakse sel juhul ühiskonna hinnangu alusel (mitte ekspertide hinnangu alusel kokkuleppelise vaesuspiiri kehtestamise kaudu). Analüüsitakse, missugune on konkreetsetes ühiskonnas hädavajalik tarbimise tase, millest allapoole jäävate võimalustega indiviide loetakse vaesteks.

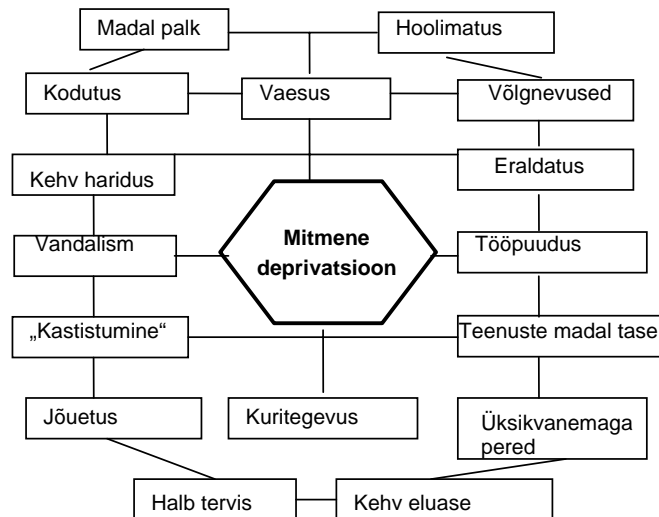
Vaesuse aspekti on oma jätkusuutlikkuse käsitluse lülitanud juba Rawls (1971) ja Solow (1974), kes analüüsivad põlvkondadevahelist heaolujaotust, maksimeerides sealjuures vaeseima ühiskonnaliikme heaolu. Üldiselt sisaldubki vaesus jätkusuutlikkust analüüsivates makromudelites valitud heaolufunktsiooni kaudu (nt. Rawlsi heaolufunktsioon, Ramsey kriteerium (minimeeritakse inimeste kasulikkustasemetega erinevusi), põhivajaduste lähenemine jne (vt ülevaadet Pezzey, Toman 2002)). Nende analüütiliste makromodelite tulemused sõltuvad üsna suurel määral konkreetsetest eeldustest ja seetõttu tuleks jätkusuutliku arengu loogikat otsida väljastpoolt generatsioonidevahelise optimumi raamistikku (Anand, Sen, 2000). Lihtsate generatsioonidevahelise optimumi mudelite analüüs näitab, et jätkusuutlik areng ei ole enamasti optimaalne (mu-

delite täpsem ülevaade on toodud Pezzey, Toman, 2002:5-10). Eksisteerib teatud kindla suurusega esialgne heaolu tase, millelt lähtudes on võimalik saavutada kõrgem heaolu tase tulevikus ning sellest esialgsest tasemest madalam heaolu (tarbimise, kapitali) tase viib jätkusuutlikkuse kahanemisele tulevikus. Nagu Anand ja Sen (2000: 2042) väidavad: "...optimaalsus ja jätkusuutlikkus on loogiliselt erinevad arengukriteeriumid".

Üks alternatiivseid lähenemisviise analüütilistes makromudelites on Asheimi (1993) oma, kus ta analüüsib elukvaliteeti ning jaotusküsimusi Lorenzi kriteeriumist lähtuvalt. Selle käsitluse kohaselt on eelistatud need kombinatsioonid, kus mõlema generatsiooni heaolu on suurem ning generatsioonisisene jaotus võrdsem. Seega peaksid optimumis liiks säilivale keskkonnale/ressurssidele olema samaaegselt täidetud areneva tehnoloogia, dünaamilise majandusliku efektiivsuse ning heaolufunktsiooni mittekahanevuse tingimused, see kõik ei ole aga saavutatav samaaegselt.

Vaesust käsitleb oma jätkusuutlikkuse analüüsis ka Barbier (1987: 103), kes rõhutab, et „vaestel ei jää sageli muud üle kui valida vahetu majanduslik kasu pikaajaliste jätkusuutlike elatusvahendite asemel“. See on Barbieri käsitluses pigem reaalsuse peegeldus kui mudelist tulenev järeldus, kuid siiski sarnane eeltoodud analüütiliste makromudelite tulemustega. Anand ja Sen (2000) rõhutavad oma jätkusuutlikkuse analüüsis, et pelgalt keskmiste sissetulekute analüüsimine ei peegelda sellist elustandardit, mida sooviksime säilitada tulevikus, kuna indiviidi heaolu juurde kuulub terve rida komponente, mis ei ole otseselt mõõdetavad ega seostatavad erinevat tüüpi kapitalidega (tervis, teadmised, väarikus, õiglustunne).

Et hinnata jätkusuutlikkust inimarengu mõttes, tuleb arvestada soovitud lõppeesmärgi saavutamise vahendi (inimarengu) kompleksisust. Joonis 5.2 annab ülevaate laiendatud vaesuse- ehk deprivatsioonikäsitluse kompleksisusest.

Joonis 5.2. Mitmese deprivatsiooni olemus (Pacione, 2001:38)

Deprivatsioon tekib makrotasandil struktuursete protsesside ja kohaliku keskkonna tegurite koosmõjul. Townsend (1987) käsitleb indiviidi deprivatsiooni puhul nii sotsiaalseid aspekte, mis kuuluvad sotsiaalse tõrjutuse (*social exclusion*) kontseptsiooni juurde kui ka materiaalseid ja paremini mõõdetavaid aspekte, nagu toit, tervis, eluase, keskkond ja töö. See käsitlus paneb aluse mitmese deprivatsiooni mõistele. Townsendi esitatud deprivatsioonikontseptsiooni edasiarenduse näiteks kohalikul tasandil on Noble'i, Smithi, Wrighti jt (2000); Noble'i, Smithi, Penhale'i jt (2000) ja Noble'i, Smithi, Wrighti jt (2001) uurimused. Eeltoodud artiklites leitavate deprivatsiooniindeksite puhul kitsendavad andmetest tulenevad piirangud Townsendi loodud teoreetilist kontseptsiooni, kuna pole võimalik määrata deprivatsiooni mingis valdkonnas indiviidi tasandil, kuid samal ajal annavad hea ülevaate kohaliku piirkonna (regiooni) deprivatsioonist. Samas on võimalik deprivatsiooniindeksite abil hinnata nii staatilist kui ka dünaamilist jätkusuutlikkust (mõisted on kasutusele võtnud Pezzey (1992)).

Kokkuvõttena vaesuse ja deprivatsiooni käsitlusest sotsiaalse jätkusuutlikkuse indikaatorina võib tuua Nolani ja Whelani (1996) esitatud kontseptsiooni, mille kohaselt on deprivatsiooni hindamisel oluline mõõta nii

rahaliste ressursside vähesust kui ka nende puudusest tulenevaid tagajär- gi, et hõlmata indikaatoris kõik madalal elujärjel inimesed. See käsitlus on kokkuvõtvalt toodud joonisel 5.3.

Mitmene deprivatsioon:		
Vaeus , mis tuleneb finantsva- hendite puudusest (madal sisse- tulek), kuid ka teistest teguri- test (säästude puudumine, võ- lad, sissetuleku ebastabiilsus, halb sotsiaalne taust, ebaõnnes- tunud tööalane karjäär, abival- mite sõprade puudumine jne.).	+	Deprivatsioon kui hädavaja- likest hüvistest ilmajäämine finantsvahendite puuduse tõttu. Esmatarbekaubad tä- hendavad nii materiaalseid hüviseid kui ka sotsiaal- seid/suhetele tuginevaid hüviseid.

Joonis 5.3. Vaeus ja deprivatsioon: kokkuvõte (Nolani ja Whelani (1996) edasiarendus Townsendi raamistiku põhjal).

Joonisel 5.3. toodud põhimõttest lähtub enamik deprivatsiooni indeksi- te koostajaist. Indeksisse kaasatakse nii ressursid (sissetulekud) kui ka tulemused (elustandard) ehk mõõdetakse nii jooksva sissetuleku puudu- mist kui ka seisundit, milleni (pikaajaline) sissetuleku puudus on viinud. Sisuliselt on need indeksid kooskõlas Townsend'i väljatöötatud alus- kontseptsiooniga, lisatakse ainult mõned täpsustused. Oluline on, et ei arvestata ainult jooksvat sissetulekut, vaid kogu elustandardit, mis on inimarengu (kui jätkusuutlikkuse eesmärgi) mõõtmisel olulisem.

Kokkuvõte

Kokkuvõtteks võib öelda, et deprivatsioon on vaesuse mitmemõõtmeline käsitlus ning vastav indeks mõõdab seetõttu sotsiaalse jätkusuutlikkuse puudumist inimarengu mõttes. Deprivatsiooni dimensioonid on ükstei- sest eristatavad ning seega on võimalik mitmest deprivatsiooni määratle- da individuaalsete deprivatsioonikomponentide kogumina. Samas pole majandus- ja sotsiaalteadlased ühel nõul selles osas, missugused täpselt on deprivatsiooni dimensioonid ja kas nad on kõik ühtviisi olulised. See- tõttu on lisaks mitmese deprivatsiooni hindamiseks vajalike andmete probleemile ka meetodikaga seotud raskusi, mis teeb indeksi hindamise praktikas keeruliseks.